

הלכות שבת סימן ת תא

ת מי שישב לו בדרך לנח ולא ידע אם הוא בתחום אם לאו, ובו סעיף אחד:

א *מי שהיה בא בדרך לקנס לעיר וישב בדרך לנח וחסקה לו (א) ולא ידע שהוא בתחום העיר ואחר-כך מצא עצמו בתחומה, (ב) קנה שבתה בעיר, ונכנס לתוכה בשבת ומהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה רוח, באכל אם לא היה דעתו לקנס (ג) למדינה זו, (ד) קנה שבתה במקומו ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח, ואם פלים אלפים אמה במקום שבייתו (ה) בתחומי העיר, אינו מהלך בעיר (ב) יותר מתחיה: הגה והוא הדין (ו) אם היה בדעתו לקנס לעיר (ג) ואמר 'שבייתתי במקומי', נמי דינא הכי (המגיד פרק כו):

א משנה עובדי מ"ה יקריב יתכן פן נתי' לאלא, וקרא שם מ"ו ב שם הפקרא ומקומים וקלא, דתלמי דכדרי הפקל בעיב ג ש מ"ו יקריב יתכן הפקרא

תא מי שישן בדרך וחסקה לו קונה אלפים אמה לכל רוח, ובו סעיף אחד:

א *מי שישן בדרך וחסקה לו, קנה שבתה במקומו ויש לו אלפים אמה לכל רוח. ונדוקא באדם, משום (א) דהואיל ואם היה געור היה קונה, לישן נמי קונה; באכל (ב) הפסי הפקר אינם קונים שבתה, והם (ב) *כרגלי הזוכה בהם תחלה, שכול להוליקן (ג) למקום שילך הוא, באכל הפסי האיניויהודי *קונין שבתה (ד) במקומן אף-על-פי שבעליהם לאו בני שבתה נינהו, ו

א משנה עובדי מ"ה יקריב יתכן פן נתי' לאלא, וקרא שם מ"ו ב שם הפקרא ומקומים וקלא, דתלמי דכדרי הפקל בעיב ג ש מ"ו יקריב יתכן הפקרא

באר היטב

(ב) יתר. ואם פלטה מדתו בסוף העיר, כל העיר נחשבת כד"א, כמ"ש ר"ש סימן תח: (ג) ואמר. בין השמשות, מ"א:

באור הלכה

אלא על מידת אדם טמחה, ונב"ל בפעיר ז, אלא רוצה לומר, שידוען שהיו מתקנין לילך עד כאן, ומסתמא בפעם ראשונה היה על-ידי אדם שידוע אפני המדידה:

* כרגלי הזוכה בהם תחלה. ואם נכו בו שנים, אחד ערב למנחה ואחד ערב למערב, הרי הוא כרגלי שניהם ואסור לזון אותו במקומו [תוספת-שבת ומאמר-מרכיזי ושאר אחרונים, דלא כט"ז:]. * קונין שבתה במקומו. עין במשנה ברורה. ואף דשביית העכו"ם עצמו היה במקום אחר רחוק, משמע דלא אזלין בתרה לאסור לזון הפלים, כיון דכאמת אין לעכו"ם שבתה ורק במת הנחת הפלים אזלין, פן משמע לכאורה מלשון הרמב"ם והמחבר וכן פתח התוספת-הנחת בדעתם, אלא שכתב דמהנחת אשר"י בשם אור ורוע משמע דהרי הם כרגלי עכו"ם לגמרי, ואס"פן אם העכו"ם במקום רחוק אסור לזון הפלים במקומו, וכמו בפרות: ישאל אם הם ספקדין במקום אחר? (בסימן שצו סיני' יו), והעמיקו הפרי"מקדים; אכן באמת אין שום משמעות בהנחת אשר"י, דמה שכתב שם אינו יכול להוציא מאלפים שלו קאי על הפלים; וביתר, המעין באור ורוע וראה שלא פתח כלל האי לשנא דהרי הן כרגלי עכו"ם, אלא פתח דקונין שבתה, ומה דנקט הגהת אשר"י הרי הן כרגלי עכו"ם לא נדוקא, ואראה דמלתא נקט, שהבעלים מסתמא במקום הפלים. ומפל מקום בעקר הדין אין לדחות ספקו דתוספת-שבת, דאף דבפוסקים כתבו דקונין שבתה במקומו, אפשר משום דאזרי בדעתו לכנס, מפל מקום לא מהני להיות כאחד מבני העיר כרגלי הזוכה בהם תחלה, אלא אפ"י שבתה שבייתו, ומה שכתב הרמב"ם דהואיל ואם אפלו הכי קנה לו שם שבתה להיות לו משם אלפים אמה לכל רוח, ונדוקא כיון דהואיל ואם היה געור נכו: (כ) הפסי הפקר בני-ידע הן לעולם, ולא דמו לאדם לישן: (ג) למקום שילך הוא. ואף שהוא חוץ לאלפים למקום הנחת פלים מתחלה: (ד) במקומו. הינו

שער הציור

(ב) בית-יוסף, וכן מוכח מרש"י בסוגין דבור הפתחיל 'בלא מתחנן, וכן פתח הרי"ף, וכן דעת הרמב"ד והרשב"א והריטב"א ונגדולה מזו דעת רבנו יונתן, שהפריז פנה דאפלו אמר בפרוש 'שבייתתי' במקומי, נמי נחשב עם דעת אנשי העיר, וכל-שכן פנה שלא הוציא פתח, ואפלו הרמב"ם שהעתיק הדין בלשן וכתבתי השאלות במשנה, גם-כן אינו מוכח דסבר להפך, וכמו שהיה עליו הרמב"ד דהוא הדין לישן וכמו שכתבו האחרונים [עין במאמר-מרכיזי], וכן משמע מבריתא במעשה דרבי טרפון שחשקה לו וכן, ומסתמא נתחנן לקנות שבתה במקומו, ודלא כפר"שה ופ"ח, ולפלא על הפ"ח שהוציא פן מדברי רש"י וברש"י מבאר להפך, וכנ"ל: (ג) פן משמע ברמב"ם פרק כו מהלכות שבת תלכה י בסופו: (א) פן מוכח בבית-יוסף וכתב המגיד וכן מבאר ברשב"א [בעבודת-הקדש ובחידושי] וברשב"א בשם הרמב"ד [ולפני האלהי רבה לא היה חידושי הרשב"א האלה הנדפסים וכן לא ראה אז דברי הרשב"א בשמו, ולכן רצה להשיא את דברי הרמב"ד לכונה אחרת, וגם מה שהביא מההגות גם-כן אין שום ראיה הפך זה, דהוא לא בא שם אלא להוסיף על הרמב"ם, ולא נדוקא בלשן שלא פתח כלל לשבת במקומו אלא אפלו געור וישב במקומו והיה בדעתו לקנות שבתה פאן משום דסבר דהעיר רחוקה מפנה, אפלו הכי הרי הוא כבני העיר ונב"ל, אכל בהוציא מפיו, לא פתח כלל דלא מהני לעקר עצמו משבייתת בני העיר], וכל-כן בנדאי פשטי דנקטינן לדינא כתיני ארבעה רבנותא, הרמב"ד והרשב"א והריטב"א והרב הפגיד, וכמו שכתב הרמ"א, ודלא קרבינו יונתן שהקל אף באמר בפיו:

א (א) דהואיל ואם היה געור וכו'. רוצה לומר, דאף שביין השמשות, שהוא זמן קניית שבתה, היה לישן ולא היה מתחנן לקנות שם שבתה, אפלו הכי קנה לו שם שבתה להיות לו משם אלפים אמה לכל רוח, ותשעם, דהואיל ואם היה געור וכו': (ב) הפסי הפקר וכו'. דהפסי ישאל שיש להם בעלים הם כרגלי הבעלים, אכל הפסי הפקר שאין להם בעלים, ומעצמן לא קנו שבתה במקומו משום דלאו בני-ידע הן לעולם, ולא דמו לאדם לישן: (ג) למקום שילך הוא. ואף שהוא חוץ לאלפים למקום הנחת פלים מתחלה: (ד) במקומו. הינו

(ב) בית-יוסף, וכן מוכח מרש"י בסוגין דבור הפתחיל 'בלא מתחנן, וכן פתח הרי"ף, וכן דעת הרמב"ד והרשב"א והריטב"א ונגדולה מזו דעת רבנו יונתן, שהפריז פנה דאפלו אמר בפרוש 'שבייתתי' במקומי, נמי נחשב עם דעת אנשי העיר, וכל-שכן פנה שלא הוציא פתח, ואפלו הרמב"ם שהעתיק הדין בלשן וכתבתי השאלות במשנה, גם-כן אינו מוכח דסבר להפך, וכמו שהיה עליו הרמב"ד דהוא הדין לישן וכמו שכתבו האחרונים [עין במאמר-מרכיזי], וכן משמע מבריתא במעשה דרבי טרפון שחשקה לו וכן, ומסתמא נתחנן לקנות שבתה במקומו, ודלא כפר"שה ופ"ח, ולפלא על הפ"ח שהוציא פן מדברי רש"י וברש"י מבאר להפך, וכנ"ל: (ג) פן משמע ברמב"ם פרק כו מהלכות שבת תלכה י בסופו: (א) פן מוכח בבית-יוסף וכתב המגיד וכן מבאר ברשב"א [בעבודת-הקדש ובחידושי] וברשב"א בשם הרמב"ד [ולפני האלהי רבה לא היה חידושי הרשב"א האלה הנדפסים וכן לא ראה אז דברי הרשב"א בשמו, ולכן רצה להשיא את דברי הרמב"ד לכונה אחרת, וגם מה שהביא מההגות גם-כן אין שום ראיה הפך זה, דהוא לא בא שם אלא להוסיף על הרמב"ם, ולא נדוקא בלשן שלא פתח כלל לשבת במקומו אלא אפלו געור וישב במקומו והיה בדעתו לקנות שבתה פאן משום דסבר דהעיר רחוקה מפנה, אפלו הכי הרי הוא כבני העיר ונב"ל, אכל בהוציא מפיו, לא פתח כלל דלא מהני לעקר עצמו משבייתת בני העיר], וכל-כן בנדאי פשטי דנקטינן לדינא כתיני ארבעה רבנותא, הרמב"ד והרשב"א והריטב"א והרב הפגיד, וכמו שכתב הרמ"א, ודלא קרבינו יונתן שהקל אף באמר בפיו:

הלכות שבת סימן ת תא

ביאורים ומוספים

סימן ת

מי שישב לו בדרך לנתיב ולא ידע אם הוא
בתחום אם לאו

[משנ"ב ס"ק ב]

הרי הוא פקדון מפני העיר להלך את פלה ולהיות לו אלפים לקל
רוח⁽¹⁾.

1) ולענין תחומין דאורייתא של י"ב מיל, הסתפק המנחת חינוך (מצוה
כד אות ב) אם כיון שהיתה דעתו ליכנס לעיר הרי הוא קונה שביתה
עם אנשי העיר, ואינו לוקה אלא כשהרחיק י"ב מיל מהעיר, או שמא
דוקא לתחומין דרבנן מועיל מה שהיה בדעתו ליכנס לעיר, אבל לגבי
תחומין של תורה קונה שביתה במקום עמירתו, ולוקה אם הלך י"ב
מיל ממקום זה.

[משנ"ב ס"ק ג]

רוצה לומר עיר⁽²⁾.

2) ואם היתה דעתו להגיע לבית בודד ונח בסמוך אליו וחשכה לו,
הסתפק החו"א (א"ח סי' קי ס"ק ו ד"ה נא, א) האם כדי שיהא מותר
לו לבא אל הבית, צריך שינח במקום שממנו יכול להגיע אל הבית
קודם שתחשך (כמבואר בשו"ע לקמן סי' תט ס"יא) לגבי מי שהיה בא
בדרך וירא שמא תחשך ואמר שביתתי תחת אילן פלוני, שאם יכול
להגיע בריצה אל האילן קודם שתחשך הרי קנה שביתה תחתיו ואם
לאו לא קנה, או שכיון שדעתו לשבות באותו הבית ונחשב עבורו
מקום אכילה ולינה, קונה הוא שביתה בכל אופן.

[משנ"ב ס"ק ד]

שקיהו ישן בכין השמשות ובשבת לשנער מצא עצמו שהא ביהו
תחום העיר, אף על פי כן לא נחשב פקדון העיר⁽³⁾.

3) כן דייק מלשון הרמב"ם. מאידך, מלשון הריטב"א (עירובין מז, ב
ד"ה תני) משמע, שהישן בתחום העיר קנה שביתה בעיר אף שלא
חשב על כך, וביאר הריטב"א, שכל דבר שהוא בר שביתה הוא בתוך
תחום העיר, מושכתו העיר לשביתה, שכן הסתם דעתו ליכנס לעיר.
ומשמע מדבריו, שאין צריך כוונה מפורשת לכך, וכן דייק בספר בני
ציון (סי' א) מדברי האור זרוע (ח"א סי' קנ) וראה לשון השו"ע הרב
סי' תא ס"א].

ולענין הנמצא בעיר ואינו רוצה לקנות בה שביתה, כתב הרעק"א
(עירובין לח, א ד"ה ולזה נ"ל) שלא קנה בה שביתה. ומטעם זה כתב,
שמי שהניח עירוב ויש לו ספק אם העירוב חל, אינו יכול להקל ללכת
את תחום עירו מדין ספק דרבנן שמא עירובו לא חל, שכיון שמסתפק
מותר לו ללכת בתחום עירובו, כבר דעתו לעקר משביתת עירו בתורת
ודאי, ולכן בתורת דאי הפסיד את תחום ביתו.

[משנ"ב ס"ק ו]

אמר בן פרוש בפיו בין השמשות שביתתי במקומי⁽⁴⁾.

4) ובטעם הדבר כתב הפמ"א (א"א סי' ב), שכשאמר שביתתי במקומי
חזר בו ממה שהיה בכונתו לשבות בעיר, והוסיף, שמדברי הבי"י משמע,
שעיקר הטעם הוא משום שמה שקונה שביתה כאנשי העיר כשלא אמר
בפיו כלום אף שהיה בדעתו לשבות במקומו, הוא כיון שמחשבתו
לשבות במקומו היתה מחמת טעות שהיה סבור שרחוק הוא מתחום
העיר, וקבלה בלב בטעות אינה קבלה, מה שאין כן כשאמר בפיו
'שביתתי במקומי', אף אם אמר כן בטעות משום שחשב שהוא חוץ
לתחום העיר, מ"מ אמירה בפה אינה מתבטלת מחמת הטעות.

סימן תא

מי שישן בדרך וחשכה לו קונה אלפים אמה
לקל רוח

[שו"ע ס"א]

אף על פי שבפליהם לאו בני שביתה נגהו⁽¹⁾.

1) ואף שהנכרי אינו קונה שביתה, מ"מ פסק השר"ע לעיל (סי' שו ס"ט)
שאסור לצוותו ללכת חוץ לתחום.

[משנ"ב ס"ק א]

היה ישן ולא היה מתפנן לקנות שם שביתה⁽²⁾.

2) אבל אדם הישן בעירו בבין השמשות, אף שלא התכוין לקנות
שביתה, כתב הגאון יעקב (עירובין מה, א ד"ה מתני' מי שישן שלגבי
אין צורך בסברא שהואיל וניער קנה ישן נמי קנה, כיון שלא יצא
מחוצת ביתו. והוסיף, שמסתבר שהוא הדין במי ששבת בעיר שאינה
עירו אלא שהיה דעתו קודם שישן לשבות שם. וראה מה שכתבנו
לעיל סי' ת ס"ק ד בענין הישן בתחום העיר].

[ביה"ל ד"ה כוהל]

דלא קט"ז⁽³⁾.

3) ביאור מחלוקתם, שדעת הט"ז (סי' א) שהדין שחפצי הפקר אינם
קונים שביתה הוא רק לקולא, שהזוכה יוכל לטלטל את החפץ למקום
שעירב, אבל כשני אנשים זכו בחפץ ואחד מהם עירב למערב וחבירו
למזרח, אם נאמר שחפצי הפקר אינם קונים שביתה לא יוכלו להזיז
את החפץ כי אם למקום ששניהם רשאים להלך בו, ונמצא אם כן
שיש בזה חומרא, מה שאין כן אם חפצי הפקר קונים שביתה, יהיה
מותר להזיזו ממקומו אלפינים לכל רוח, ולכן יש להקל ולומר באופן
זה שחפצי הפקר קונים שביתה.

ודעת התוספת שבת (סי' ב), שבאופן זה נחשב הדבר כשתי קולות
הסתורות זו את זו, שאי אפשר לומר שבאדם אחד אין החפץ קונה
שביתה ובשני אנשים קונה.

[ביה"ל ד"ה קוין]

אם הם מקפזין במקום אחר⁽⁴⁾.

4) מבואר מדבריו, שאם החפץ נמצא חוץ לתחום של בעליו אסור
לטלטלו חוץ לד' אמות. וכתב שכן משמע בשו"ע לעיל (סי' שצז ס"ז).
וכן כתב הרשב"א (עבודת הקודש דיני תחומין אות כא). מאידך, דייק
הרעק"א (עירובין מז, ב) מדברי תוס' שם (ד"ה והכלים) שסוברים שאם
הבעלים נמצא מחוץ לתחום של החפץ, אין החפץ נגרר אחר שביתת
הבעלים, אלא קונה שביתה במקומו ויש לו אלפינים ממקום שביתתו.
וכתב הבית מאיר (כאן) שכן משמע גם בחידושי הריטב"א. והוסיף,
שמדברי הפוסקים אין נראה כן, אלא לעולם החפץ נגרר אחר שביתת
בעליו.

ולפי זה כתב הגר"ד לנדו (זכר דבר סי' יט), שהמניח את ביתו והלך
לעיר אחרת, אסור ביום טוב לשכנו להוציא את החפצים שהניח הלה
בביתו לרשות הרבים, וכן בשבת אסור לשכן להוציאם דרך מלבוש
משום איסור תחומין וכנ"ל. והיינו באופן שלא השאיל הלה לשכנו את
החפצים לשימוש, אבל אם השאיל לו, הרי הם נגררים אחר שביתת
השואל. ומ"מ להוציאם מרשות הדיחיד אחת לרשות אחרת הפתוחה
לה מותר, כל שאין ביניהן כרמלית או רשות הרבים. וראה מה
שכתבנו במשני"ב לעיל סי' שצז ס"ק מ].